

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı

John Baylis

Prof. Dr., Swansea University

Bu makaleye atf için: Baylis, John, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 69-85.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı

John BAYLIS*

ÖZET

Bu makale, güvenlik anlayışının geleneksel kökenlerinden Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan yeni yaklaşımlara gelişimini incelemektedir. Uluslararası ilişkiler literatüründeki güvenlik yaklaşımları, realist görüşlerin hem egemen hem de karşı konulmaz olduğu günlerden büyük ölçüde farklılaşmıştır. Buna bağlı olarak, bugün uluslararası güvenlik konusunda Soğuk Savaş döneminde olduğundan daha sağlıklı ve hareketli bir tartışma yaşanmaktadır. Bununla birlikte, realizmin son yıllarda haklı bir biçimde sorgulanmış olmasına ve Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan alternatif yaklaşımların, özellikle inşacılığın, uluslararası güvenlik konusundaki çağdaş yaklaşımların önemli bir parçasını oluşturmasına rağmen, realizm hem uluslararası ilişkiler çalışmalarında hem de pratiğinde güçlü bir yaklaşım olmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Realizm, Liberalizm, Alternatif Yaklaşımlar, Ulusal Güvenlik, Uluslararası Güvenlik

The Concept of Security in International Relations

ABSTRACT

The article focuses on the development of thinking about security from its traditional origins to the newer perspectives which have emerged in the post-Cold War period. It is shown that approaches to the study of security in international relations literature have changed significantly from the days when realist views were both pre-eminent and unchallenged. Accordingly, there is now much more healthier and vibrant debate about international security than existed during the Cold War period. Even though realism has been justifiably challenged in recent years and the alternative approaches, especially constructivism, compose an important part of the contemporary discourse on international security, realism remains a powerful approach to both the study and the practice of international relations.

Keywords: Realism, Liberalism, Alternative Approaches, National Security, International Security

* John Baylis, Prof. Dr., Swansea University, Galler. E-posta: john.baylis@swansea.ac.uk. Makalenin İngilizceden Türkçeye tercümesi Burcu Yavuz tarafından yapılmıştır. Orijinal metin için bkz. Brauch et. al., *Globalization and Environmental Challenges*, s. 495-502.

Giriş

Kenneth Waltz, 1954'de yayınlanan *Man, The State and War* başlıklı klasikleşmiş çalışmasında¹ savaşın nedenlerine yönelik klasik filozoflar arasındaki görüş ayrılıklarını ortaya koyar. Bu filozoflardan bazıları, savaşın insan doğasındaki kusurlardan kaynaklandığını ileri sürerken, diğerleri devletin yapısını savaşların ortaya çıkmasında önemli bir belirleyici olarak kabul eder. Diğer yazarlarsa dikkatlerini bireylerin ve devletlerin faaliyetlerini sürdürmek zorunda oldukları uluslararası sistemin anarşik yapısına yöneltir. Waltz, tarih boyunca devam eden bu tartışmada, filozoflar arasında çatışmanın azaltılabileceği ya da aşılabilmesi konusunda temel bir farklılık bulunduğuna işaret eder. Bu durum, savaşın insan varlığının kaçınılmaz bir parçası olup olmadığı temel sorusuna binaen sırasıyla karamsar ve iyimser olan “Realist” ve “Idealist” düşünürler arasındaki temel farklılığı yansıtmaktadır.

Bu iki ekol, sırasıyla klasik felsefenin Hobbesçu ve Kantçı geleneklerine dayanır. Bunların dışında, Uluslararası İlişkiler literatüründe, Hobbesçu ve Kantçı yaklaşımlarla aynı görüşleri paylaşmayan ve Grotiusçu olarak bilinen üçüncü bir yaklaşım daha bulunmaktadır. Hobbesçular, içinde yaşadığımız şiddete eğilimli dünyanın ötesine geçmenin mümkün olmadığına inanır. Diğer taraftan Kantçılarsa, şiddete dayalı çatışmaları “aşmanın” ve daha barışçıl bir yaşam biçimine doğru ilerlemenin mümkün olduğunu savunur. Buna karşılık, Grotiusçu düşünürler, şiddeti ve savaş bütünüyle yok etmenin imkânsız olmasa bile, çok zor olduğunu kabul ederken; şiddet ve savaşın aşırılıklarının “azaltılmasını” sağlayacak kural ve normları geliştirmenin mümkün olduğunu savunur. Bu çerçevede, Grotiusçular, Hobbesçulardan daha iyimser, Kantçılardansa daha karamsardır.²

Yıllardır süren, savaş ve şiddetin yok edilip edilemeyeceği sorunsalı, uluslararası ilişkilerin Birinci Dünya Savaşı'nın ardından sistematik bir akademik disiplin olmasından itibaren çalışmaların merkezinde yer almıştır. Idealizm, ilk başta, Milletler Cemiyeti daha sağlam bir uluslararası düzen için umut vaat ettiği görüldükçe sergilerken geniş destek toplamıştır. Fakat ardından, 1945 sonrası Soğuk Savaş dönemi boyunca, Realizm temel düşünce ekolü haline gelmiştir. Çatışmaya dayalı bu dönemde birçok yazar, savaşları ve şiddetli çatışmaları insanlık tarihi boyunca uzanan devletlerarası ilişkilerin değişmeyen özelliği olarak değerlendirmiştir. Fakat, Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte tartışma yeniden başlamıştır.

¹ Kenneth N. Waltz, *Man, The State and War: A Theoretical Analysis*, New York, Columbia University Press, 1954.

² Martin Wight, *Power Politics*, Londra, Penguin, 1979.

Bazıları için, Doğu ve Batı arasındaki yoğun ideolojik çatışmanın bitmesi, devletlerarası şiddetin geçmişte kalacağı ve yeni toplumcu değerlerin bireyler ve devletler de dâhil olmak üzere farklı insan toplulukları arasında daha geniş işbirliği sağlayacağı yeni bir paradigmanın ortaya çıkmasına yol açması sebebiyle, uluslararası tarih açısından önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktaydı. Bu “yeni” İdealizm, barışçıl bir küresel sivil toplumun gelişmesine yönelik daha iyimser görüşleri yansıtmaktaydı. Bununla birlikte, diğerleri için, “eski” Realizm, uluslararası güvenlik meselelerinde en iyi yaklaşım olmaya devam etmekteydi. İşbirliği geçiciydi ve ulusal ve uluslararası güvenliğin en sert gerçekleri yakın zamanda tekrar ortaya çıkacaktı. Bu bakış açısı, 11 Eylül olaylarının ardından sağlamlaştırıldı.

Yine de, bu yeni Soğuk Savaş sonrası dönemin getirdiği yenilik, uluslararası ilişkiler literatürü üzerinde önemli bir etkide bulunan güvenliğin doğasına dair yeni bir yaklaşım olmuştur. Bu çalışma, güvenlik yaklaşımlarının, geleneksel kökenlerinden Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan yeni bakış açılarına gelişimine odaklanmaktadır. Ulusal ve uluslararası güvenlik arasındaki ilişkiye yönelik geleneksel bakışlar ve bunların çağdaş düşünce üzerindeki etkisiyle başlayacağız. Bu kısım, “güvenlik” kavramının anlamı üzerine bir tartışma ve güvenliğin son zamanlarda yeniden kavramsallaştırılmasını da içeren “yeni düşünce” üzerine bir incelemeyle devam edecektir. Sonuç bölümünde ise, bu “yeni düşünce”nin bugün yaşadığımız dünyanın çağdaş bir şekilde anlaşılmasına katkısı değerlendirilecektir. Realizm son zamanlarda haklı bir şekilde sorgulanırken ve önemli yeni bakış açıları sağlayan alternatif yaklaşımlar geliştirilirken, realizmin hem uluslararası ilişkiler çalışmalarında hem de pratiğinde güçlü bir yaklaşım olmaya devam ettiği savunulmaktadır.

Güvenlik Üzerine Geleneksel “Realist” Görüşler

Devletler, 1648 Vestfalya Anlaşması'ndan bu yana uluslararası sistemin açık farkla en güçlü aktörleri olarak kabul edilmektedir. Devletlerarası ilişkileri düzenleyen bir üst otoritenin olmadığı bir ortamda, devletler siyasi meşruiyetin evrensel standardını oluşturmaktadır. Bu durum, güvenliğin devlet hükümetlerinin temel sorumluluğu olduğu anlamına gelmektedir. Devletler, kendi kendine yeterliliğe dayanan bir dünyada, kendilerini korumak dışında alternatifleri olmadığı düşüncesindedirler.

Ulusal güvenliğin en iyi nasıl sağlanabileceği konusundaki tarihsel tartışmada, Hobbes, Machiavelli, Rousseau gibi yazarlar devlet egemenliğinin etkileri üzerine oldukça karamsar bir tablo çizmeye eğilimlidir. Uluslararası sistem, dev-

letlerin kendi güvenliğini komşuları pahasına sağlamaya çalıştığı oldukça sert bir alan olarak değerlendirilmiş ve devletlerarası ilişkiler, devletlerin sürekli olarak birbirinden faydalanmaya çalıştığı bir güç mücadelesi olarak görülmüştür. Bu görüşe göre, Kantçı anlamda bir kalıcı barışın sağlanması mümkün değildir. Devletlerin tek yapabileceği, devletlerden birinin tam bir hegemonya elde etmesini önlemek için, diğerlerinin gücünü dengelemeye çalışmaktır. Bu, İkinci Dünya Savaşı sonunda realist (veya Klasik Realist) düşünce ekolünü geliştiren Edward H. Carr³ ve Hans Morgenthau⁴ gibi yazarlarca paylaşılan bir görüştür.

Uluslararası ilişkilerin büyük ölçüde karamsar olan bu bakışı, Kenneth Waltz⁵ ve John Mearsheimer⁶ gibi çağdaş yazarlarca da paylaşılmıştır. Bu “neo-realist” yazarlara göre (yapısal realistler), güvenlik veya güvensizlik, büyük ölçüde uluslararası sistemin yapısının sonucudur. Anarşik yapının büyük ölçüde sürekli olduğu kabul edilmiştir. Bunun anlamıysa, uluslararası politikanın gelecekte de geçmişteki gibi şiddete eğilimli olacaktır. John Mearsheimer, “*Back to the Future*” başlıklı makalesinde, Soğuk Savaş’ın sona ermesinin, aşırı milliyetçilik ve etnik çatışmaların geniş istikrarsızlık ve çatışmalara yol açacağını, geçmişin çok kutuplu geleneksel güç dengesi politikalarının dönüşüne sebep olmasının muhtemel olduğunu savunmaktadır.⁷ Mearsheimer, Soğuk Savaş’ı hâkim iki kutuplu güç yapısının neden olduğu barış ve istikrar dönemi olarak değerlendirmiş ve bu sistemin çöküşüyle, on yedinci yüzyıldan beri uluslararası ilişkilerde felaketlere yol açan büyük güç rekabetine dönüş olacağı tahmininde bulunmuştur.

Mearsheimer⁸ gibi neorealist yazarlar için, uluslararası politika, savaşın ortaya çıkmasının, yağmurun yağması gibi her zaman olası olduğu acımasız bir rekabet sürecini içermektedir. Devletler arasında işbirliğinin olabileceği ve olduğu kabul edilebilir. Fakat işbirliğinin sınırları vardır ve bu sınırlar “herhangi bir seviyedeki işbirliğinin yok edemeyeceği hâkim güvenlik rekabeti mantığına dayanır”. Uzun dönemli hakiki bir barışın veya devletlerin güç için rekabet etmediği bir dünyanın sağlanması mümkün değildir.

³ Edward H. Carr, *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Londra, Basingstoke, Macmillan, 1946.

⁴ Hans Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf-McGraw Hill, 1948, 1960 ve 1985.

⁵ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, New York, MacGraw-Hill, 1979.

⁶ John J. Mearsheimer, “Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War”, *International Security*, Cilt 15, No1, 1990, s. 5-56.

⁷ Ibid.

⁸ John Mearsheimer, “The False Promise of International Institutions”, *International Security*, Cilt 19, No 3, 1994, s. 5-49.

Hem klasik realist hem de neorealistler, dünyayı gördükleri gibi “açıklama”yı amaçlarlar. Pozitivist bir anlamda, geleceği tahmin etmek için temel oluşturacak, kalıcı olarak geçerli evrensel kavramlar ve kanunlar geliştirmeyi isterler. Geçmişte dünya, büyük ölçüde şiddete eğilimli olduğu için, geleceğin de bu şekilde devam etmesi muhtemeldir. Geçmişten çıkarılan dersler, güvenliği sağlamanın en iyi yolunun, güç yönünde çabalamak olduğunu göstermektedir.

Tartışmalı Bir Kavram Olarak Güvenlik

Geleneksel olarak, birçok yazar güvenliğin tartışmalı bir kavram olduğu konusunda hemfikirdir. Bu yazarlardan birçoğu güvenliğin temel değerlere (hem bireyler hem de gruplar için) yönelik tehditlerden özgür olunması anlamına geldiği konusunda uzlaşsalar da analizlerin temel odağının “bireysel”, “ulusal” ya da “uluslararası” güvenlik mi olması gerektiği konusunda farklılaşmaktadırlar. Büyük ölçüde askeri açıdan tanımlanan *ulusal* güvenlik tarihsel olarak literatüre hâkim olmuştur. Temel ilgi alanı ise devletlerin kendilerine yönelik tehditlerle mücadele etmek için geliştirmeleri gereken askeri imkân ve kabiliyetler üzerine eğilimleridir. Fakat son zamanlarda, bu güvenlik anlayışı eleştirilmiş ve birçok uluslararası ilişkiler uzmanı, ulusal güvenlik anlayışını diğer meseleleri de içerecek şekilde genişleterek, genişletilmiş bir güvenlik kavramı önerisinde bulunmuşlardır. Barry Buzan, siyasi, ekonomik, sosyal, çevresel ve askeri boyutları analizine dâhil etmiş⁹ ve güvenliği daha geniş bir uluslararası çerçevede tanımlamıştır. Bu, devletlerin sadece kendilerini referans alarak geliştirdikleri güvenlik politikalarını terk etmelerini ve komşularının güvenlik çıkarlarını da dikkate almalarını içerir. Buzan’ın çalışması, ulusal ve uluslararası güvenlik kaygılarının birbiriyle uyum halinde olup olamayacağı ve devletlerin işbirliğine yatkın bir şekilde hareket etmeye muktedir olup olmadıkları konularında tartışmalara sebep olmuştur.

Bununla birlikte, ulusal ve uluslararası güvenlik arasındaki bu gerilim, bütün güvenlik uzmanları tarafından kabul edilmemiştir. Diğer uzmanlar, devlete ve devletlerarası güvenliğe yapılan vurgunun, özellikle Soğuk Savaş’ın ardından dünya politikasında yaşanan temel değişimleri göz ardı ettiğini savunmaktadırlar. Bazıları için, birleşme ve parçalanmayı içeren çifte süreçler, “toplumsal güvenliğe” daha fazla dikkat edilmesini gerekli kılmaktadır. Buna bağlı olarak, Avrupa’da gelişen bütünleşme, ulus-devletlere dayalı klasik düzeni etkisizleştirerek,

⁹ Barry Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Brighton, Harvester Books, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1983, s. 214–242.

ulusları daha geniş siyasi çerçevelere (AB) maruz bırakmaktadır. Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın parçalanması, yeni sınır ve azınlık sorunları yaratmış ve bölgesel istikrarsızlığa yol açan ideolojilerin örgütlenmesine neden olmuştur.¹⁰ Bu nedenle, güvenlik uzmanlarının odağında, devletlerden ziyade etnik-milliyetçi grupların yer alması gerekmektedir.

Diğer yorumcular, ulusal ve uluslararası güvenliğe yapılan vurgunun, Soğuk Savaş sonrası dönemde embriyonik bir küresel toplumun ortaya çıkması sebebiyle artık uygun olmadığını savunmaktadırlar.¹¹ Bu yorumcular, “toplumsal güvenlik” teorisyenlerinin yaptığı gibi ulus-devletin parçalanmasına işaret ederken, etnik-milliyetçi düzeydeki topluma değil, küresel topluma odaklanılması gerektiğini düşünürler. Günümüzde en önemli eğilimin, uluslararası terörizm, küresel finans sisteminin çöküşü, küresel ısınma ve nükleer kazalar gibi risklerle bağlantılı yeni tehlikeler içeren küreselleşme olduğunu savunurlar. Dünya düzleminde güvenliğe yönelik bu tehditler, büyük ölçüde ulus-devletlerin kontrolü dışında değerlendirilir. Bu tehditlerle sadece küresel bir toplumun ortaya çıkmasıyla uygun bir şekilde mücadele edilebilir.

Karamsarlar Olarak “Realist” ve “Neorealistler”

Güvenliğin dar veya geniş tanımlamalarıyla ilgili tartışmaya rağmen, gelecekte dünyanın daha güvenli olup olamayacağı konusunda karamsarlar ve iyimserler arasındaki farklılıklar sürmektedir. Birçok çağdaş realist veya neorealist yazar için, Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenliğin doğasında önemli bir değişim beklenemez. 1991 Körfez Savaşı, eski Yugoslavya'nın ve Sovyetler Birliği'nin bazı bölgelerinin çatışmayla dağılması, Orta Doğu'da şiddetin devam etmesi, 2003 Irak Savaşı ve “teröre karşı savaş” işaret edilerek, güvensizlik ve sürekli güvenlik rekabeti dünyasında yaşamaya devam ettiğimiz savunulmaktadır. Devletler arasında işbirliği ortaya çıkabilir; fakat bunu başarmak ve sürdürmek zordur. İşbirliğini zorlaştıran iki unsur vardır: birincisi, aldatma ihtimali; ikincisiyse, devletlerin görelî kazançlara yönelik ilgisi.

Waltz ve Mearsheimer gibi yazarlar, devletlerin sıklıkla işbirliği yaptığını veya Soğuk Savaş sonrası dönemde devletlerin birlikte çalışması için daha büyük fırsatlar bulunduğunu inkâr etmezler. Devletlerin, diğerlerinin ulaşılan anlaşmalara uymamasından ve kendi üzerlerinden fayda sağlanmasından korkması sebebiyle işbirliğine yönelik kesin sınırlar olduğunu savunurlar. Modern askeri tek-

¹⁰ Marry Kaldor, *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Cambridge, Polity, Stanford CA, Stanford University Press, 1999.

¹¹ Martin Shaw, *Global Society and International Relations*, Cambridge, Polity Press, 1994.

nolojinin devletler arasındaki güç dengesinde hızlı değişiklikler ortaya çıkarabilecek niteliği düşünüldüğünde, bu risk özellikle dikkate değerdir. Mearsheimer, “böyle bir gelişmenin, aldatan tarafa, mağdur tarafı bozguna uğratma fırsatı vereceği”ni belirtmiştir.¹² Devletler, durumun bu olduğunun farkındadır ve ittifaklara katılmalarına ve silahların denetimine yönelik anlaşmalar imzalamalarına rağmen, en son raddede kendi ulusal güvenliklerini sağlamaları gerektiği konusunda dikkatli olmaya devam etmektedir. Bu durum, 1990’ların başında Stratejik Silahlarda Azaltma Anlaşmalarının imzalanmasına ve 1995’te Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması’nın genişletilmesine rağmen, nükleer devletlerin nükleer silahlarını ellerinde tutmaya devam etmelerinin nedenidir. Bush yönetiminin tek taraflılığı da, özellikle 11 Eylül’den itibaren ulusal güvenliği stratejik gündemin ilk sırasına koyma kararlılığını yansıtmaktadır.

Birçok neorealist yazara göre, işbirliği, devletlerin “mutlak kazanç”lardan ziyade “görelî kazançlar”ı önemsemesi yüzünden de sekteye uğrar. Devletler, işbirliği ile bunun her iki tarafa da faydalı olması nedeniyle ilgilenmek yerine işbirliği yaptıkları devletle karşılaştırıldığında ne kadar kazandıklarının her zaman farkında olmak zorundadırlar. Bütün devletler kazançlarını rekabetçi, güvensiz ve belirsiz bir uluslararası ortamda artırmaya çalışacaklarından, işbirliğini başarmak ve sürdürmek her zaman zor olacaktır. 11 Eylül’den itibaren ittifakların değişmesinin bunu doğruladığı söylenir.

Soğuk Savaş sonrası dünyada işbirliği, bütün neorealist yazarlarca bu şekilde değerlendirilmez. Bazı akademisyenler, uluslararası ilişkilere geleneksel neorealist bakışın hafifletilmesi, hatta yenisiyle değiştirilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Uluslararası güvenliğe yönelik alternatif düşünce yollarını örneklemek için, birçok çağdaş yaklaşım ele alınacaktır. Bu yaklaşımlar, aralarındaki farklılıklara rağmen, işbirliği yoluyla gelecekte daha sağlam bir uluslararası güvenliğin mümkün olacağı görüşünü paylaşmaktadırlar. Birçoğu, uluslararası güvenlikte barışa yönelik fırsatları artırabilecek önemli değişimler yaşandığını savunmaktadır. Bu, yine de, evrensel bir görüş değildir.

İyimserler Olarak “Realist” ve “Neorealistler”

Soğuk Savaş sonrası dünyada devletler arasında işbirliğine yönelik karamsar olan neorealistlerden (Waltz, Mearsheimer) farklı olarak, diğer neorealistler daha iyimserdir. Charles Glaser’e göre, “yerleşmiş anlayışın aksine, rakiplerin rekabet etmeye yönelik genel eğilimi, yapısal realizmin temel varsayımlarının mantığı bir

¹² John Mearsheimer, “The False Promise”, s. 20.

sonucu değildir.”¹³ Glaser, yapısal realizmin birçok varsayımını kabul etmekle birlikte, rakiplerin güvenlik hedeflerine en iyi şekilde rekabetçi politikalar yerine işbirliğini destekleyen politikalarla ulaşabilmelerini sağlayacak birçok koşulun mevcut olduğunu savunmaktadır. Güvenlik, mevcut şartlar altında, koşullara bağlı görülmektedir. “Koşulcu realistler” (*Contingent realism*) standart yapısal realizmin üç açıdan hatalı olduğunu savunur.

İlk olarak, teorinin özünde yer alan rekabete dayalı önyargıyı reddederler. Uluslararası ilişkilerin kendi kendine yeterliliğe dayanması, devletlerin savaşla sonuçlanan sürekli bir rekabete zorunlu olarak mahkûm oldukları anlamına gelmemektedir. 1970’ler ve 1980’lerde devletler, silahlanma yarışına dâhil olmanın getirdiği belirsizliklerle karşılaştıklarında, işbirliği yapmayı tercih ettiler. Çünkü Soğuk Savaş’ın büyük bir kısmını tanımlayan sonsuz bir rekabete girmekten ziyade, riskleri ve belirsizleri azaltmak için beraber çalışmanın büyük faydaları bulunmaktaydı.

İkinci olarak, standart yapısal realizm, “görelî kazançlar”ı vurgulaması sebebiyle hatalıdır. Devletler görelî kazançlar için çabalamanın yarattığı tehlikeler yüzünden sıklıkla işbirliği yapmak isterler. Güvenlik ikilemi literatürünün de gösterdiği gibi, güvenlik açısından, uzun dönemde herkes için daha az güvenliğe yol açacak bir diğer silahlanma yarışını başlatacak en yüksek kazanç için çabalamak yerine, ortalama denge durumunu kabul etmek genel olarak en iyi durumdur.

Standart varsayımlardaki *üçüncü* eksiklik, aldatmanın gereğinden fazla vurgulanmasıdır. Hile ihtimali, riskler taşıyan bir problemdir. Fakat silahlanma yarışının da riskleri vardır. Schelling ve Halperin, hile ihtimali taşıyan bir anlaşmanın kabul edilemez olduğunu veya hilenin zorunlu olarak önemli stratejik kazançlarla sonuçlanacağını varsayamayacağını savunur.¹⁴ Silahların denetimindeki riskler silahlanma yarışının risklerine tercih edilebilir olabilir. Koşulcu realistler, bu durumun Waltz ve Mearsheimer tarafından sıklıkla göz ardı edildiğini savunur. Bu görüş, birçok anlaşmanın imzalandığı (INF, START I ve II) 1980’lerin sonu ve 1990’ların başında süper güçlerce paylaşılmıştır. Bu varsayımın anlamı, Soğuk Savaş’tan sonra uluslararası güvenlik hakkında aşırı karamsar olmaya gerek olmadığıdır.

¹³ Charles Glaser, “Realists as Optimists: Cooperation as Self-help”, *International Security*, Cilt 19, No 3, 1994–1995, s. 51.

¹⁴ Thomas C. Schelling ve Morton H. Halperin, *Strategy and Arms Control*, New York, Twentieth Century Fund, 1961.

Uluslararası düzende hüküm süren anarşiye rağmen, devletler arasında işbirliğine yönelik fırsatlar olduğu görüşü, kendilerini “neorealist” veya “yapısal realist” olarak tanımlayan yazarlarca da paylaşılmaktadır. Barry Buzan ve “Kopenhag Okulu” olarak bilinen akımın diğer üyeleri, 1980 ve 1990’ların ilginç ve önemli özelliklerinden birinin, devletlerin nükleer bir dünyada sürdürülen rekabetin tehlikelerinin farkında oldukları “olgun anarşi”nin aşamalı biçimde ortaya çıkması olduğunu iddia ederler. Buzan, devletlerin kendi dar ulusal güvenlik çıkarlarına odaklanma eğilimini kabul etse de uluslararası sistemdeki daha “olgun” devletler arasında, kendi politikalarını belirlerken komşularının da çıkarlarını dikkate almak için önemli güvenlik nedenleri bulunduğu konusunda artan bir farkındalık bulunduğunu savunmaktadır. Devletler, “ulusal güvenliklerinin birbirine bağımlı ve şovenist çekiciliği ne olursa olsun sadece kendi çıkarlarına yönelik güvenlik politikalarının nihai olarak kendi kendini tahrip edici olduğu anlayışını”¹⁵ giderek içselleştirmektedir. Buzan, İskandinav ülkelerini, sert askeri rekabetten güvenlik toplumuna doğru bir “olgunlaşma süreci”nden geçen bir grup devlet olarak örnek gösterir. Buzan, uluslararası toplum düzeyinde böyle bir evrimsel sürecin yavaş ve farklı derecelerde yaşanmasının muhtemel olduğunu kabul eder. Buzan’a göre, ulusal güvenlikten uzaklaşıldığı ve uluslararası güvenliğin daha fazla vurgulandığı bir değişim, mümkündür ve kesinlikle faydalıdır.

Bu yazarlar, bu değişimin Batı Avrupa’da geçen elli yıl boyunca yaşandığını savunurlar. Fransa ve Almanya ile diğer Batı Avrupa devletleri arasında yüzyıllarca süren düşmanca ilişkilerin ardından, önceki düşmanları yakın müttefiklere dönüştüren Roma Anlaşması ile yeni bir “topluluk” duygusu inşa edilmiştir. Bu devletler, artık farklılıklarını çözmek için şiddet ve zor kullanmayı düşünmemektedirler. Görüş ayrılıkları hala ortaya çıkmaktadır. Fakat Avrupa Birliği içerisinde bunlar, her zaman siyasi araçlarla barışçıl biçimde çözülecektir. “Olgun anarşi” kavramının taraftarları, daha geniş bir güvenlik toplumu yaratabilmek için, Avrupa’da devam eden bu “medenileşme” sürecinin ekonomik ve siyasi işbirliğinin giderek arttığı diğer bölgeleri de içererek genişletilebileceğini savunurlar.

Uluslararası güvenliğe yönelik standart neorealist yaklaşımın temel özelliklerinden biri, uluslararası kurumların savaşın önlenmesinde oldukça önemsiz bir rol oynadığı inancıdır. Kurumlar, devlet çıkarlarının ve uluslararası sistemin dayattığı sınırlamaların ürünü olarak görülür.¹⁶ İşbirliği mi yapılacağı yoksa rekabet mi edileceği konusundaki kararları belirleyen, devletlerin üye olduğu

¹⁵ Barry Buzan, *People States and Fear*, s. 208.

¹⁶ John Mearsheimer, “The False Promise”.

kurumlardan ziyade, bu çıkar ve sınırlamalardır. Özellikle Soğuk Savaş'ın ardından, bu görüşe hem devlet adamları hem de uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından karşı çıkmıştır. İngiliz Dışişleri Bakanı Douglas Hurd, Haziran 1992'de, özellikle Avrupa'da kurumların güvenliği artırmada önemli bir rol oynamaya devam ettiğini belirtmiştir. Batı, bir dizi sorun karşısında değerini ispatlamış kurumlar geliştirmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde en büyük sorun, bu kurumları yeni koşullarla mücadele etmelerini sağlayacak şekilde yeniden uyarlamaktır.

Bu görüş, Batılı devlet adamları arasında yaygın olan, daha sağlam ve istikrarlı bir Avrupa güvenlik sistemi ortaya çıkarmak için, birbirini tamamlayan ve birbirini karşılıklı olarak destekleyen kurumlar mimarisinin geliştirilebileceği inancını yansıtmaktadır. Birçok gözlemci için, böyle bir yaklaşım, barışın dünyanın diğer bölgelerinde de sağlanmasında önemli bir potansiyele sahiptir. ASEAN, Güney Doğu Asya istikrarını sağlamada önemli roller üstlenen bir kurum olarak gösterilir. Benzer bir şekilde, Afrika Birliği, Afrika devletleri arasındaki farklılıkların çözülmesinde rol oynamaktadır.

Bu görüş, devletler arasında kurumsallaştırılmış işbirliği modelinin daha sağlam bir uluslararası güvenliğin sağlanmasında benzeri görülmemiş fırsatlar açacağına ikna olmuş birçok akademik yazar tarafından 1980'ler ve 1990'ların başında paylaşılmıştı. Geçmiş, sürekli savaş ve çatışmalarla tanımlanmış olsa da, yirmi birinci yüzyılın başında uluslararası ilişkilerde devletler arasındaki geleneksel güvenlik rekabetini azaltan önemli değişimler yaşanmaktaydı.

“Liberal kurumsalcılık” yaklaşımı, büyük ölçüde realist çerçeve dâhilinde hareket etse de, uluslararası kurumların işbirliği ve istikrarı sağlamada “yapısal realistlerin” kabul ettiğinden daha fazla önemi olduğunu savunur. Keohane ve Martin'e göre, “kurumlar bilgi sağlayabilir, işlemlerin maliyetlerini azaltabilir, taahhütleri daha güvenilir kılabilir, koordinasyon için odak noktaları kurabilir ve genel olarak mütakabiliyet mantığının işlemlerini kolaylaştırabilir.”¹⁷ Bu sebeple, devlet gücü ve farklı çıkarlarla sınırlanan bir dünyada, mütakabiliyet temelinde faaliyet gösteren uluslararası kurumlar sürdürülebilir bir barışın ögesi olabilirler. Grotiusçu geleneği takip eden liberal kurumsalcılar, uluslararası kurumların savaşı yok etmesinin muhtemel olduğuna inanmasalar da devletler arasında daha sağlam bir işbirliğinin sağlanmasına yardım edebileceklerini savunurlar.

¹⁷ Robert Keohane ve Susan Martin, “The Promise of Institutionalist Theory”, *International Security*, Cilt 20, No 1, 1995, s. 42.

Alternatif Yaklaşımlar

1989 ve 1991 arasındaki sözüm ona “küresel dönüş”, realist ve neorealist yaklaşımlara hem Kantçı hem de Grotiusçu bakış açılarından karşı çıkan bazı yazarların alternatif yaklaşımlar geliştirmelerini teşvik etmiştir. “Sosyal inşacı” (*Social constructivist*) yazarlara göre, uluslararası politikanın temel yapıları katı bir şekilde maddi değil, sosyaldır. Buna bağlı olarak, uluslararası ilişkileri düşünme şeklimizi değiştirmenin, daha sağlam bir uluslararası güvenliğe yönelik temel bir değişim yaratabileceğini iddia ederler. Amaç, yaşadığımız dünyayı “açıklamak”tan ziyade, bu dünyanın “anlaşılmasını” sağlamaktır. İnşacılar, realist teorisinin, evrensel kanunlar, kesinlik ve öngörüğü vurgulayan pozitivist yaklaşımını reddetmeye eğilimlidir. Bu durum, uluslararası ilişkiler literatüründe 1990’ların başında pozitivistlerle post-pozitivist olarak bilinen konumlar arasında ortaya çıkan epistemolojik bölünmeyi yansıtmaktadır.¹⁸

Alexander Wendt¹⁹ gibi post-pozitivist sosyal inşacılar uluslararası politika-ya neorealistlerden farklı biçimde yaklaşırlar. Neorealistler, yapının sadece maddi imkân ve kabiliyetlerin dağılımından oluştuğunu ileri sürerken, sosyal inşacılar, yapının sosyal ilişkilerin ürünü olduğunu düşünürler. Sosyal yapılar, ortak bilgi, maddi kaynak ve eylemlerden oluşur. Bu sebeple, sosyal yapılar, kısmen, ortak anlayışlar, beklentiler ve bilgi tarafından belirlenir. Alexander Wendt, güvenlik ikileminin, devletlerin diğer devletlere karşı, onların niyetlerine yönelik en kötü varsayımları yapacak kadar güvensiz oldukları ve sonuçta çıkarlarını kendi kendine yetme çerçevesinde tanımladıkları özneler arası anlayıştan oluşan bir sosyal yapı olduğunu savunur. Buna karşılık, güvenlik toplumu, devletlerin anlaşmazlıklarını savaş olmadan çözebilecekleri ve birbirlerine güven duydukları ortak bilgisine dayalı daha farklı bir sosyal yapıdır.

Ortak bilginin biçimine yapılan vurgu, sosyal inşacı düşüncede önemlidir. Sosyal yapılar, tanklar ve ekonomik kaynaklar gibi maddi unsurları içerir. Fakat bu maddi unsurlar, içinde buldukları ortak bilginin biçimi aracılığıyla anlam kazanırlar. Güç politikaları veya *realpolitik* fikrinin, devletler bunu uluslararası politikanın temel kuralı olarak kabul ettikleri sürece anlamı vardır. Sosyal inşacı yazarlara göre, güç politikaları devletlerin davranış biçimlerini etkileyen bir fi-kirdir ve devletlerarası davranışın tümünü tasvir etmez. Devletler, aynı zamanda hukukun üstünlüğü ile kurumsal işbirliği ve sınırlamalar gibi diğer fikirlerden de

¹⁸ Ken Booth ve Marysia Zalewski, *International Theory: Positivism and Beyond*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.

¹⁹ Alexander Wendt, “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”, *International Organisation*, Cilt 46, No 2, 1992, s. 391-425.

etkilenirler. Wendt, *Anarchy is What States Make of It* başlıklı çalışmasında güvenlik ikilemleri ve savaşların kendi kendini doğrulayan varsayımlar olduğunu savunmaktadır. “Mütekabiliyet mantığı”, devletlerin gücün anlamı konusunda ortak bir bilgi sahibi oldukları ve bu doğrultuda hareket ettikleri anlamına gelir. Benzer şekilde, güven verme politikaları da devletlerin daha barışçıl bir güvenlik toplumuna doğru yol almalarına yardım edecek ortak bir bilgi yapısının ortaya çıkmasına yardım edebilir.

Sosyal inşacılar, güvenlik ikilemlerinin önüne geçmenin imkânsız olmadığını savunsalar da, bu ikilemlerden kaçılıp kaçılmayacağı konusunda farklılaşırlar. Bu konuda bazı inşacılar iyimserken, diğerleri daha karamsardır. Wendt için, yapıların sosyal olarak inşa edilmiş olması, değiştirilebilecekleri anlamına gelmez. Bu anlayış, Wendt’in “sosyal yapılar, eylemleri, bazen dönüşümcü stratejileri imkânsızlaştıracak kadar kısıtlar”²⁰ şeklindeki yorumunda kendisini göstermektedir. Diğer sosyal inşacılar daha iyimserdir. Gorbaçov’un 1980’lerin ikinci yarısında ortaya koyduğu ve Soğuk Savaş’ın bitişi doğrultusunda ortak bir bilgiye yol açan fikirlerdeki değişime işaret ederler. Her iki taraf da Soğuk Savaş’ın bitişini kabul ettiğinde, Soğuk Savaş gerçekten bitmiş oldu. Bu görüşe göre, sosyal yapının önemini anlamak, çatışmadan ziyade işbirliğine yol açacak etkileşim politikaları ve süreçlerini geliştirmede önemlidir. İyimserler için, uluslararası sistemde devletlere güç mücadelesine yönelik sürekli bir rekabete girismekten ziyade barışçıl sosyal değişim politikaları izlemeleri iznini veren yeterli bir gevşeme mevcuttur. Bazı inşacılar, sosyal değişimi sağlayacak fırsatlar olduğu takdirde, bu tür politikaları izlememenin sorumsuzluk olacağına inanır.²¹ Bununla birlikte, inşacıların, “iyimser ve karamsarların kendi aralarında mevcut yapının doğasıyla ilgili analizlerinin yapıyı dönüştürmeye uygun stratejilerin incelenmesi temelinde belirlenmesi gerekip gerekmediği ölçüsünde farklılaştıklarını (örneğin, devlet sistemleri, ulus-devletler ve uluslararası piyasalar dahil) savunduklarının belirtilmesi önemlidir.²²

Realistler yazılarında devlete merkezi bir rol vermeleri sebebiyle sıklıkla eleştirilmişlerdir. Bu durum, özellikle Robert Cox gibi eleştirel güvenlik teorisyenlerinin kabul ettikleri yaklaşım için geçerlidir. Cox, çalışmasında, problem

²⁰ Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1995, s. 80.

²¹ Emanuel Adler ve Michael Barnett, *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998.

²² Yazar, ismini vermeyen eleştirmene, bu noktaya dikkat çektiği için teşekkürlerini sunmaktadır.

çözücü ve eleştirel teoriler arasında ayırım yapar.²³ Problem çözücü teorisyenler, mevcut sosyal ve siyasi ilişkilerle kurumları başlangıç noktası olarak alır.²⁴ Eleştirel teorisyenlerse, bu ilişki ve kurumların nasıl ortaya çıktıklarına ve onları değiştirmek için ne yapılabileceğine yoğunlaşır.

Eleştirel teorisyenler için, devletler, farklı niteliklere sahip olmaları ve güvensizlik sorununun çözümünden ziyade parçası olmaları sebebiyle, analizin temelinde yer almamalıdır. Devletler, kendi halkları için güvenlik de sağlayabilir, tehdit kaynağı da olabilir. Bu sebeple, devlet yerine bireye odaklanılmalıdır. Güvenlik, en iyi şekilde, bireyleri ve grupları normal koşullar altında yapabileceklerinden alıkoyan sosyal, fiziki, ekonomik, siyasi ve diğer kısıtlamalardan özgür kılmak olarak tanımlanan birey özgürleştirilmesiyle (*human emancipation*) sağlanabilir. Özgürleştirme, “ilerleme teorisi” ve “umut politikası” sağlamak amacıyla ve “direniş politikalarına” bir rehber olarak tasarlanmıştır.

Feminist düşünürler de, uluslararası güvenlikte devlete yapılan geleneksel vurguya karşı çıkarlar. Feministler arasında önemli farklılıklar bulunsa da, bu teorisyenlerin hepsi, uluslararası güvenlik literatürünün erkeğe özgü bir bakış açısından yazıldığı konusunda hemfikirdir. Tickner, çatışmaların kadınları erkeklerden daha fazla olmasa bile, erkekler kadar etkilemesine rağmen, kadınların güvenlik literatüründe nadiren fark edildiğini savunur.²⁵ Can kayıplarının ve mültecilerin büyük bir çoğunluğu, kadın ve çocuklardır ve Bosna'daki son savaşın da gösterdiği gibi, kadınlara yönelik tecavüz sıklıkla bir savaş aracı olarak kullanılmaktadır.

Bananas, Beaches and Bombs başlıklı çalışmasında Enloe, şiddetin tüm biçimlerini etkin bir biçimde meşrulaştıran tüm düzeylerdeki ayrıcalık ve denetimlerin erkek egemen yapısına işaret eder.²⁶ Kadınların uluslararası ilişkiler pratiğinde çok önemli olduğunu ve devlet içerisinde gücün dağılımı bağlamında güvenlik yapısından daha fazla cinsiyetleştirilen başka bir yer olmadığını göstererek, kadınların uluslararası ilişkilerden geleneksel olarak dışlanmış olduğuna vurgu yapar.²⁷ Enloe, aynı zamanda, ulusal güvenlik kavramının devleti dış saldırılardan korumaktan ziyade hâkim erkek egemen düzeni koruduğunu belirte-

²³ Robert W. Cox, “Social Forces, States, and World Orders: Beyond International Relations Theory”, *Millenium Journal of International Studies*, Cilt 10, No 2, 1981, s. 126-155.

²⁴ Steve Smith, “The Increasing Insecurity of Security Studies: Conceptualising Security in the Last Twenty Years”, *Contemporary Security Policy*, Cilt 20, No 3, 1999, s. 71-101.

²⁵ Ann J. Tickner, *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving International Security*, New York, Colombia University Press, 1992.

²⁶ Cynthia Enloe, *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, Berkeley CA, University of California Press; Londra, Pandora Books, 1989.

²⁷ Terry Terriff, *Security Studies Today*, Cambridge, Polity Press, 1999, s. 91.

rek, bu kavrama karşı çıkmaktadır. Feminist yazarlar, cinsiyet konusunun daha açık bir şekilde güvenlik çalışmalarına dâhil edilmesi durumunda, güvenlik gündemine yeni meseleler ve alternatif bakış açılarının eklenmesiyle kalınmayacağı; aynı zamanda, son raddede daha farklı bir uluslararası güvenlik görüşünün ortaya çıkacağını savunurlar.

Son yıllarda, uluslararası güvenlik konusunda farklı ve kendine özgü bir bakış açısı geliştiren diğer normatif uluslararası ilişkiler yaklaşımlarının da ortaya çıktığı görülmektedir. Çoğunlukla bu yazarlar dilin kullanımı ve söylem analizinde inşacı ontolojiyi eleştirel bir normatif duruşla birleştirirler. Bu teorisyenler bazen “post-modernistler” olarak isimlendirilir.²⁸ Post-modernistler, düşünsel söylem (*ideas discourse*) ve “yorum mantığı”nın (*logic of interpretation*) uluslararası politika ve güvenliği anlamada çok önemli olduğunu savunur. Realizm, uluslararası politikada geçmişte hâkim olan ve devletler arasında güvenlik rekabetini destekleyen bir “güç ve hükmetme” (*power and rule*) söylemi olduğundan, “eleştirel güvenlik yaklaşımı”nı destekleyen diğer teorisyenler gibi post-modernistler de realizmi uluslararası güvensizliğin temel bir sorunu olarak görürler. Güç politikaları, dünyanın savaşın ortaya çıkmasına yardım eden davranışları destekleyecek şekilde tasvir edilmesi olarak görülür. Gücü dengelemeye çalışmaksa, savaşa yol açan bu davranışın bir diğer parçasıdır. İttifaklar barışa neden olmaz, savaşa yol açar. Birçok post-modernist, realizm ya da güç söylemini farklı bir söylemle ve “tehlike” ve “ulusal güvenliğe” tehdit sayılan şeylere yönelik farklı bir yorumla değiştirmek isterler. Görüş şudur: insanların kafalarında taşıdığı realist yazılım, işbirliğine dayanan normları temel alan yeni bir yazılımla değiştirildiğinde, bireyler, devletler ve bölgeler birbiriyle çalışmayı öğrenecek ve küresel politika daha barışçıl olacaktır. Post-modern yazarlar için, güvenlik ve öznellik yakından bağlantılıdır. David Campbell’e göre:

Uluslararası ilişkilerin geleneksel söylemleri, ittifakın, güvenliğin devlet tarafından kullanılacak bir dizi araçla sağlanacağı (örneğin, savunma ve dış politika) bir yer olduğu fikrini sürdürür. Fakat savunma ve dış politika arasındaki bağlantı, farklı bir şekilde anlaşılabilir. Dış politikanın kendi adına yürütülenlerin kimliğini oluşturması gibi, güvenlik işlevleri de hizmet ettiği öznelliğe delil sağlar. Dış politikanın bir parçasını oluşturduğu güvenlik, her şeyden önce siyasi düzeni oluşturan bir söylemdir: Ne de olsa, bir şeyi korumak, onun farklılaştırılmasını, tasnifini ve tanımlanmasını gerekli kılar. Kısacası, korunacak şey tespit edilmek zorundadır.²⁹

²⁸ Jim George, *Discourses of Global Politics: A Critical (Re)Introduction to International Relations*, Boulder, Lynne Rienner, 1994.

²⁹ David Campbell, *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, Manchester, Manchester University Press, 1992.

Realizm ve post-modernizm arasındaki temel farklılık, epistemolojileriyle ilgilidir. Post-modernistler, yorumlar arasından seçim yapmak için, güvenli, zamandan bağımsız ve tartışmasız bir dayanak olmadığını savunurlar. Bu, teorinin ideoloji olarak değerlendirilmesi ve değerlerden bağımsız inceleme diye bir şey olmadığı görüşüne dönüşüdür. Aynı zamanda, realizm, dünya politikasında meydana gelen küreselleşme eğilimlerine dokunmayan durağan bir ideoloji ve yeni ve daha barışçıl bir hegemonik söylem oluşturulması yolunda asıl engeli oluşturan tehlikeli bir söylem olarak değerlendirilir. Bu, realizmin, dünyanın nasıl örgütlendiği ve devletlerin hayatta kalmak için ne yapması gerektiği konularında evrensel bir görüş sağlama iddiasına bağlıdır. Post-modernistler, realizmin mantıksız buldukları kesinliğini reddederler. Onlara göre, kültürel, dini, tarihi ve dilsel farklılıklar karşısında insan davranışındaki karmaşıklık ve bilinemezlik, küresel gerçekliğin tek bir yorumunun olamayacağı anlamına gelir. Bu görüşe göre, realizmle ilgili sorun, dünya politikasının karmaşıklığını katı biçimde düzenlenmiş tek bir anlayış çerçevesine indirgemesi ve uluslararası güvenliğe yönelik alternatif yorumlamalar ve yaklaşımları inkâr etmesidir. Eğer dünyada anarşinin hüküm sürdüğü düşünülürse, “güç politikaları”, güvensizlik sorununa çözüm olarak görülecektir. Diğer taraftan, anarşi ve güç politikaları, küresel tarihin kalıcı özellikleri olarak görülmezse, daha barışçıl olan diğer güvenlik yaklaşımları denenebilir. Bu, post-modernist yazarların, şu ana kadar göz ardı edilmiş veya marjinalleşmiş meseleleri gündeme getirerek, küresel güvenliğe yönelik tartışmayı yeniden kavramsallaştırmayı denemelerine yol açmıştır. Jim George, Soğuk Savaş sonrasındaki stratejik söyleme dair şu saptamayı yapmaktadır:

Dikkat devletin askeri-sınai meselelere karışmasının ve küresel ekonominin tehlikeli durumunun yarattığı güvensizlik duygusuna yoğunlaşmıştır. Sorgulanan da, askeri harcama ve stratejik hesaplamalarla ilgili istatistiklerde dikkate alınmayan, varoluşun kıyasında yaşanan hayatların güvensiz kıldığı dünyadaki insanların kaderi olmuştur.³⁰

George, bu tarz meselelerin güvenliğe yönelik yeni bir toplumcu söylem gerektirdiğini savunur. Post-modernistler, sadece realizmin yeni bir toplumcu söylemle değiştirilmesi gerektiğine değil, aynı zamanda bunun başarılabilir bir hedef olduğuna da inanır. Uzmanlar ve özellikle akademik yazarlar, dünya politikasında düşüncelerin yayılmasında önemli bir role sahip olduğundan, bunların uluslararası politikanın dili ve söylemini dönüştürme sürecindeki yerlerini almaları hayati önem arz etmektedir. Eğer post-modern epistemik topluluklar toplumcu fikirlerin yayılmasında kendilerine düşen görevi yerine getirirlerse, küresel politikanın doğası tümünden değiştirilebilir ve güvenlik ikilemi aşılabilir.

³⁰ George, *Discourses of Global Politics*.

Sonuç

Bu çalışma, uluslararası ilişkiler literatüründeki güvenlik yaklaşımlarının realist görüşlerin hem egemen hem de karşı konulmaz olduğu günlerden önemli ölçüde farklılaştığını göstermektedir. Pozitivist yaklaşımlara, post-pozitivist yaklaşımlar tarafından karşı konulmuştur. Realist düşüncedeki devletin merkezi rolüne devlete gereksiz bir ayrıcalık verildiğini düşünenler tarafından karşı çıkmıştır. Ayrıca, güvenliğin geleneksel olarak dar ve büyük ölçüde askeri tanımı yerini, “güvenli” veya “güvensiz” olmanın ne anlama geldiği konusunda daha geniş bir anlayışa bırakmıştır. Bu sırada, gelecekte güvenliğin sağlanma olasılığı konusunda iyimser veya karamsar olduklarını iddia edenler arasındaki temel farklılıklar sürmektedir. Her iki yaklaşım da faydalı bakış açıları sağlamaktadır ve inşacıların ileri sürdüğü gibi, bu tür iddiaların kendisi uluslararası güvenlik üzerinde etkili olabilir. Uluslararası ilişkiler literatüründeki iyimser ve karamsar geleneklerin, dünya politikasındaki mevcut koşulları yansıtmaya eğilimli olduğunun da belirtilmesi gerekmektedir: Milletler Cemiyetinin ilk zamanlarındaki idealizm ve Soğuk Savaş sürecinin önemli bir kısmında realizm, Soğuk Savaşın bitişinin ardından yeni idealizm ve 11 Eylül ile Birleşik Devletler ile bağlantılı olayların ardından yeniden realizm. Bu dönemlerin hepsinde, çatışma ve barış dönemleri uluslararası güvenlikte hâkim yaklaşıma karşı çıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Yirmi birinci yüzyılın başında dünya politikasında yer alan önemli değişikliklere rağmen, uluslararası güvenliğe yönelik bu geleneksel belirsizlik sürmektedir. Soğuk Savaşın bitişi ve Doğu-Batı ilişkilerinde nükleer rekabetin ortadan kalkması sonucunda, dünya birçok açıdan daha güvenli bir yer haline gelmiştir. Demokratik ve toplumcu değerlerin yayılması ve küreselleşme süreçlerinden bazıları ile uluslararası örgütlerin işbirliğini güçlendirmeye yönelik etkileri devletler arasında güvenlik ikileminin rekabetçi unsurlarını azaltmada önemli bir rol oynamıştır. Bu durum, uluslararası ilişkiler ile ilgili çağdaş Grotiusçu yazılardan bazılarında görülmektedir.³¹

Bu eğilimler, 11 Eylül saldırıları, Afganistan'daki savaş, Irak savaşı ve “teröre karşı savaş”la birlikte dengelenmiştir. Bu çatışmalar, terörist grupların statükoyu değiştirmek için şiddeti önemli bir silah olarak kullanmalarının yanında, hem devletler arasında hem de devletlerin içindeki tartışmaların sonuçlanmasında askeri gücün devam eden önemini göstermektedir. Konvansiyonel silahlanma yarışları dünyanın farklı bölgelerinde devam etmektedir. Nükleer, kimyasal ve

³¹ Günter Hans Brauch, “From a Hobbesian Security to a Grotian Survival Dilemma”, 40th Anniversary Conference of IPRA, Peace and Conflict in a Time of Globalisation, Sopron, Macaristan, 5-9 Temmuz, 2004, http://afes-press.de/pdf/Sopron_Survival%20Dilemma.pdf.

biyolojik silahlar hala birçok devletin güvenlik hesaplamaları üzerinde önemli bir etkiye bulunmaktadır. Çılgın ve hırslı siyasetçiler bazı hükümetlerin başında kalmaya devam etmektedir. Farklı değerler ve küreselleşmenin kendi içinde sakladığı gerilimlerin yanı sıra kültürel farklılıklar, bir dizi önemli meselede küresel bir anlaşmanın ortaya çıkmasını önlemektedir. Bu durum, özellikle 11 Eylül'den sonraki uluslararası ilişkiler literatürünün bir kısmında "realizmin geri dönüşü" olarak adlandırılmıştır.³²

Uluslararası politikada iyimser ya da karamsar bakış açılarını destekleyen paradigmatik bir değişimin yaşanmakta olduğu sonucuna varmak için çok erkendir. Günümüzde, gelecekte dünya siyasetinin geçmişten farklı olacağını düşündüren yeni olumlu gelişmelerin tespit edilmesi mümkündür. Fakat günümüzde yaşananların yanı sıra tarihsel tecrübelerin sağladığı kanıtlar ihtiyatlı olunması gerektiğini de söylemektedir. Devletler ve gruplar arasında işbirliğine yatkın dönemler geçmişte genellikle "kalıcı barış"ın ortaya çıkmak üzere olduğu yönünde yanlış bir anlayış ve gereksiz bir coşkuluğa yol açmıştır. 11 Eylül'den beri yaşanan olayları göz önüne alarak, realizm veya Hobbesçu geleneğin, bir kez daha sahnenin merkezinde yer alması bile, en azından günümüz literatüründe ve dünya devlet adamları arasında hâkim bakış açısı olacağı söylenebilir.³³ Bununla birlikte, Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk günlerinde daha çok dikkat çeken alternatif yaklaşımlar ve özellikle inşacılık, uluslararası güvenlik üzerine çağdaş söylemin önemli bir kısmını oluşturmaya devam etmektedir. Uluslararası güvenlik düşüncesindeki değişimler, güvenliğin temelden yeniden kavramsallaştırılmasına yol açmayabilir. Bununla birlikte, alternatif yaklaşımlar, güvenliği neyin oluşturduğu ve devletin merkezi rolüyle ilgili geleneksel meşguliyetin sorgulanması yönünde daha geniş bir bakış açısı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda realizmle bağlantılı geleneksel varsayımların da kesinliğine bir karşı koyuş oluşturur. Bu nedenle, bugün uluslararası güvenlik konusunda Soğuk Savaş döneminde 1945 ve 1989 arasında olduğundan daha sağlıklı ve hareketli bir tartışma yaşanmaktadır. Savaşın yaşadığımız dünyanın sürekli bir özelliği ya da aşılabilir veya azaltılabilir olup olmadığı, insanlığın yüzleştiği temel sorunlardan biri olmaya devam etmektedir.

³² Colin Gray, *Another Bloody Century: Future Warfare*, Londra, Weidenfeld ve Nicholson, 2005.

³³ Meyer, 2005: 61.